

K MOŽNOSTIAM VYUŽITIA SÉMANTICKÝCH KONCEPCIÍ PRI ROZVÍJANÍ TEXTOVEJ KOMPETENCIE VO VYUČOVANÍ CUDZÍCH JAZYKOV. NA PRÍKLADE NEMČINY AKO CUDZIEHO JAZYKA

Mária Vajičková

Pedagogická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave

VAJIČKOVÁ, Mária. 2021. „On the possibilities of using semantic concepts in the development of textual competence in the teaching of foreign languages. On the example of German as a foreign language.“ *Philologia* 31 (1): 207–217.

Abstract: V štúdiu sa upriamuje pozornosť na možnosť využitia sémantických koncepcií o výstavbe vety a textu pri získaní a rozvíjaní textovej kompetencie vo vyučovaní cudzích jazykov. Zisťuje sa, ktoré textové druhy a žánre su zastúpené pri tvorbe textu vo vyučovaní nemčiny ako cudzieho jazyka na slovenských školách, ako aj to, či sa na získanie textovej kompetencie v cudzom jazyku využívajú niektoré teórie alebo koncepcie zo stylistiky alebo textovej lingvistiky priamo vo vyučovaní cudzieho jazyka alebo sa s textovými zručnosťami a jazykovými vedomosťami o texte a štýle počíta ako so zručnosťami a vedomosťami, ktoré si učitelia sa cudzí jazyk prináša z vyučovania materinského jazyka.

Kľúčové slová: textová lingvistika, sémantické koncepcie o výstavbe vety a textu, povrchová a hĺbková štruktúra textu, aktuálne vetné členenie, izotopické reťazce a siete, referenčná teória, produkcia a recepcia textu

Abstract: This study aims at presenting the possibilities of using semantic concepts related to sentence structure and text composition when acquiring and developing text competence in teaching foreign languages. We investigate which text types and genres are present when producing a text in learning German as a foreign language at Slovak schools. Furthermore, we investigate whether certain theories or concepts of stylistics and text linguistics are directly used in the foreign language classroom to acquire text competence in a foreign language, or whether these text skills and linguistic knowledge of text conventions are considered skills and knowledge which the learners transfer from their mother tongue.

Keywords: textual linguistics, semantic concepts about sentence and text construction, surface and depth structure of text, current sentence structure, isotopic strings and networks, reference theory, production and reception of text

ÚVOD

V posledných desaťročiach sa vo vyučovaní cudzích jazykov považuje za primárny cieľ dosiahnutie schopnosti pohotovo reagovať v ústnej komunikácii. Pritom sa často zabúda na to, že aj v komunikácii v cudzom jazyku existujú situácie, ktoré si vyžadujú sformulovanie súvislých myšlienok alebo informácií. Analýza učebníc nemčiny používaných na slovenských školách ukázala, že tvorbe textu sa venuje pozornosť len okrajovo. Percentuálne zastúpenie cvičení zameraných na tvorbu textu sa pohybuje od 6,75 % do 30,3 %¹, pričom sa v tejto skupine nachádzajú cvičenia orientované na produkciu vlastného textu, ako aj cvičenia zamerané na reprodukciu čítaného alebo počutého textu.

Okrajové zastúpenie písania a nácviku produkcie textu je však spôsobené nielen primárnym sledovaním komunikatívnej kompetencie vo vyučovaní cudzích jazykov, ale aj niektorými ďalšími okolnosťami. V ústnej a tiež v písomnej komunikácii sa prejavuje snaha o skratkovitosť a hutnosť výpovedí, ktorá je umocnená aj elektronickými médiami, pomocou ktorých si komunikační partneri posielajú SMS správy, čety alebo e-mail. Ďalším dôvodom je iste aj skutočnosť, že písanie a produkcia textu ako komplexný tvorivý proces, vyžadujúci si ovládanie lexiky, gramatických konštrukcií, ako aj istých stylistických a textových kompetencií alebo stratégií, je aj náročný vyučovací a aj učebný proces. A práve z tohto dôvodu sa vo vyučovacej hodine veľmi často odsúva na jej perifériu alebo dokonca na domácu prípravu. Lexike a gramatike sa venovala a venuje vo vyučovaní cudzích jazykov veľká pozornosť vo všetkých didaktických smeroch, ale pri písaní textu v cudzom jazyku sú učiaci sa veľmi často odkázaní sami na seba a očakáva sa od nich, že vedia, ako majú písať text. Natíska sa otázka, kde by mali získať informácie o tom, čo je text, aké sú zákonitosti vzniku textu a aký text je v danej situácii stylisticky správny minimálne v rozpätí medzi protikladmi verejnosť – súkromnosť, oficiálnosť – neoficiálnosť, písomnosť – ústnosť, monologickosť – dialogickosť, prítomnosť

---

¹ Podľa Fábovej (2020) sa v zadaniach cvičení orientovaných na text len ojedinele nachádzajú úvodné inštrukcie o tom, že žiaci majú najskôr určiť oporné body, kľúčovú slovnú zásobu a až potom majú začať písať text. Ďalšie usmernenia k produkcii textu absentujú.

– neprítomnosť adresáta, komunikatívna – estetická funkcia prejavu² v cudzom jazyku.

Pri analýze školských dokumentov a deskriptorov vyučovania cudzích jazykov, ako aj usmerňujúceho dokumentu, ktorým je Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky, sme zistili, že pre jednotlivé jazykové úrovne sú vymedzené niektoré textové kompetencie, z ktorých vyberáme tie podstatné³: A1 – napísanie pohľadnice z prázdnin, vyplnenie formulára v hoteli; A2 – získať schopnosť napísať jednoduchý osobný list, písomné poďakovanie; B1 – schopnosť napísať jednoduchý súvislý text o témach, ktoré ma zaujímajú, stručný osobný list o skúsenostiach a dojmach; B2 – schopnosť písať jasné podrobné texty o mnohých témach, ktoré ma zaujímajú, napísať správu, argumentovať, formulovať protiargumenty, zaujať jednoznačné stanovisko, vysvetliť osobný význam udalostí a skúseností; C1 – jasne, štruktúrovane a podrobne vysvetliť názor, písať listy, články a podrobné správy, zaujať podrobné stanovisko, sformulovať komplexný obsah, zdôrazniť potrebné aspekty vo vhodnom a primeranom štýle s ohľadom na adresáta; C2 – schopnosť jasne, plynulo a štylisticky primerane formulovať náročné listy, komplexné správy a články s dobre štruktúrovaným a významovo diferencovaným obsahom, schopnosť spoznať dôležité miesta v texte, schopnosť písomne zhrnúť odborný text a o ňom diskutovať.

Z rozhovorov s učiteľmi nemčiny ako cudzieho jazyka na slovenských stredných školách vyplynulo, že sa na vyučovaní cudzieho jazyka nezaoberajú znakmi textu, ale sa opierajú o zručnosti a vedomosti žiakov, ktoré získali o texte a štýle na vyučovaní materinského jazyka. Vychádzajú z tejto skutočnosti a z praktických skúseností z vysokoškolskej edukácie, sme sa zamerali na niektoré pojmy z teórie o základných znakoch textu (kohézia, koherencia, intencionálnosť, akceptabilnosť, informatívnosť, situatívnosť a intertextuálnosť⁴) a na vybrané sémantické koncepcie o texte a hľadali sme možnosti, ako ich využiť pri rozvíjaní textovej kompetencie.

VETNÁ PERSPEKTÍVA PRI VÝSTAVBE VETY A TEXTU

Pri sémantických koncepciách o výstavbe vety a textu upriamujeme pozornosť na teóriu o aktuálnom vetnom členení, na teóriu o izotopických reťazcoch

² Mistrík (1997)

³ Štátny pedagogický ústav (2017)

⁴ Beaugrande – Dressler (1981)

a sieťach a na referenčnú teóriu. Teória o aktuálnom vetnom členení⁵ sa zaoberá významovou štruktúrou vety a nadvetného celku⁶. Známa informácia vo vete sa označuje ako východisko výpovede a nová informácia ako jadro výpovede. Východisko výpovede má vo vete najnižšiu výpovednú hodnotu. Poradie 1. východisko výpovede, 2. jadro výpovede sa označuje ako objektívne. Táto teória sa teda zameriava na vyjadrenie hierarchie výpovedí v texte vzhľadom na ich výpovednú hodnotu. Teória o izotopických reťazcoch a sieťach a referenčná teória vytvárajú spojenie medzi označujúcim a označovaným na úrovni textu ako základnej komunikačnej jednotky. Opierajú sa o konštrukcie, ktoré vznikajú z označujúcich prostriedkov vzťahujúcich sa na tú istú mimojazykovú entitu, teda vzťahujúcich sa referujúcich tú istú mimojazykovú realitu. Obidve teórie odzrkadľujú bilateralitu jazyka. Bilateralite na úrovni vety a výpovede zodpovedajú tiež pojmy povrchová štruktúra vety a hĺbková štruktúra vety.

Existujúce didaktické práce a cvičenia v analyzovaných učebniciach usmerňujú žiakov pri tvorbe textu na dvoch úrovniach: a) na obsahovej úrovni pri hľadaní a usporadúvaní motívov k téme alebo b) na formálnej úrovni úvodným poskytnutím gramatických konštrukcií a lexiky (jednoslovnej alebo aj viacslovnej s poukázaním na ustálené slovné spojenia a frazémy), ktoré sú potrebné pri realizovaní povrchovej štruktúry vety, výpovedí a textu. Neupriamujú však pozornosť na prepojenie týchto dvoch rovín, teda povrchovej štruktúry vety a hĺbkovej štruktúry vety. Neupozorňujú ani na význam hierarchizovania informácií, ktoré sa vo vete vyskytujú, a teda na to, že nesprávny slovosled vo vete môže viesť k nesprávnemu porozumeniu výpovede.

Na nižšie uvedenom príklade ukážeme, ako môže aplikácia teórie o sémantickej štruktúre vety, známa aj ako teória o východisku výpovede a jadre výpovede alebo teória o vetnej perspektíve, prispieť k správnej hierarchizácii informácií vo vete a následne v texte.⁷

Ak sa zameriame na analýzu jazykových prostriedkov, zistíme, že v nemeckom a slovenskom jazyku existujú pre realizáciu hierarchizácie informácií vo výpovedi, teda pre poradie východiska výpovede (VV) a jadra výpovede (JV),

---

⁵ Mathesius (1947)

⁶ V slovakistických prameňoch sa používajú pojmy *východisko výpovede* a *jadro výpovede*, Beneš (1967, 1973) používa pojmy *Thema* a *Rhema*. Pojmom *Thema* sa označuje prvok s najnižšou výpovednou hodnotou (*communicative dynamism*), pojmom *Rhema* nová informácia (poznámka autora).

⁷ Beneš (1967, 1973) používa výraz *Thema-Rhema-Gliederung*. V nadväznosti na tieto pojmy možno určiť tematickú a rematickú vetnú perspektívu (*rhematiche und thematische Satzperspektive*).

odlišné výrazové prostriedky. V ústnom prejave sa v obidvoch jazykoch využíva slovosled a suprasegmentálne fonetické výrazové prostriedky (intonácia a prízvuk), v písanom jazykovom prejave sa v slovenčine využíva slovosled (objektívne poradie je VV – JV, subjektívne poradie je JV – VV), ale v nemčine existuje neurčitý člen, ktorý sa používa na označenie kategórie neurčitosti a môže zastúpiť slovosled ako primárny výrazový prostriedok označujúci hierarchiu informácií v zmysle, či ide o známu informáciu (VV) alebo o novú informáciu (JV). Tieto odlišnosti sa následne prejavajú aj v slovoslede slovenskej alebo nemeckej vety. Môžeme uviesť jeden zo základných školských príkladov: vete *Eine Frau betritt das Zimmer* zodpovedá v slovenčine veta *Do izby vstúpila žena*. Poradie vetných členov v nemeckej vete je: subjekt – predikát – direktívne adverbialne určenie. Poradie vetných členov v slovenskej vete je opačné: direktívne adverbialne určenie – predikát – subjekt. Nemecká veta má rematickú progresiu: JV – VV, slovenská veta na tematickú progresiu: VV – JV. Odlišný slovosled v nemčine a slovenčine je spojený s neexistenciou gramatickej kategórie neurčitosti v slovenskom jazyku. V neutrálnej výpovedi je v slovenskom jazyku jadro výpovede na konci vety. Zmenené poradie JV – VV, označované aj ako subjektívne poradie, sa používa na zdôraznenie označeného a tým na negovanie protikladu. Dva slovosledy označujú dve odlišné výpovede: *Do izby vstúpila žena (a nie chlap) alebo Žena vstúpila do izby (a nie do kuchyne)*. Učiaci sa nemčinu ako cudzí jazyk si rozdiel v uvedených výpovediach primárne neuvedomujú, pri preklade nemeckej vety do slovenčiny sa mechanicky riadia slovosledom.

V ďalších úvahách sa zameriame na možnosti využitia piatich tematických progresií pri koncipovaní textu. V teórii o vetnej perspektíve⁸ sa rozlišuje progresia: a) lineárna, b) s prelínajúcou sa témou, c) s rozvetvujúcou sa témou, d) s odvodenou témou alebo e) s tematických skokom. Pojem téma používame v zhode s teóriou o vetnej perspektíve na označenie známej informácie. Napriek existujúcim výhradám k absolútnej platnosti teórie o vetnej perspektíve sa jej základné myšlienky môžu stať opornými piliermi pri koncipovaní kohézneho a koherentného textu. Ak chceme napísať pokojne plynúci text, v ktorom sa nová informácia z prvej výpovede stáva východiskom ďalšej výpovede, postupujeme podľa lineárnej progresie. Ak v ďalších výpovediach poskytujeme nové informácie k tej istej téme, koncipujeme text s progresiou s prelínajúcou sa témou. Ak poskytujeme nové informácie k častiam predchádzajúcej výpovede, koncipujeme text s progresiou s odvodenou témou, to znamená, že hlavná

⁸ Daneš (1968) (citované podľa Beneš 1973, 42–62)

informácia je ako hypertéma hyperonymom a ďalšie nové informácie sú vo vzťahu k nej hyponymami a k sebe navzájom kohyponymami. Pre vedecký štýl je typická rozvetvujúca sa tematická progresia. V texte sa jeho autor snaží svoje informácie od začiatku štruktúrovať, klasifikovať, sprehládniť. Ak chce autor textu vytvoriť napätie, koncipuje text s tematických skokom. Niektorú informáciu zámerne vynechá. Okrem takto zámerne koncipovaného textu sa tematický skok objavuje aj na miestach textu, kde by sa mala nachádzať všeobecne známa informácia, ktorú môžeme vynechať, ale text je zrozumiteľný. Inokedy vznikne text s tematických skokom vtedy, keď si komunikant neuvedomí, že jeho komunikačný partner potrebnú informáciu nemá. Ako vidíme, aplikáciou jednej z piatich základných tematických progresíí môže vzniknúť pokojný alebo dynamický text, text s explikatívnym charakterom, dynamický naratívny text alebo vecný deskriptívny text.

APLIKÁCIA REFERENČNEJ TEÓRIE PRI PRODUKCII TEXTU

Ďalším veľmi užitočným prostriedkom na podporenie textovej kompetencie je aplikácia teórie o izotopických reťazcoch a sieťach⁹ alebo aplikácia referenčnej teórie¹⁰. Cieľom nie je diskusia o jednotlivých odlišných prístupoch k teórii o referencii a predikácii a o referenčných typoch. Cieľom štúdie je hľadať možnosti využitia týchto teórií pri vnímaní dvojdimenzionality, bilaterálnosti textu poukázaním: a) na referenčné miesta s ich predikáciami na povrchovej štruktúre vety ako kohéznom prostriedku; b) na mimojazykovú realitu, na ktorú odkazujú, teda na hĺbkovú štruktúru vety ako koherentný prostriedok; c) ako aj na vzájomný vzťah medzi nimi, teda na vzťah medzi povrchovou a hĺbkovou štruktúrou vety. Pri aplikácií teórií o izotopických reťazcoch, sieťach a referenčnej teórie je dôležité vnímať význam textu v dvoch rovinách: a) ako vzťah medzi označujúcim (signifiant) a označovaným (signifié) na lexikálnej rovine a b) ako vzťah medzi označujúcimi navzájom a označovanými navzájom na textovej rovine. Na textovej rovine ide pri označujúcom o povrchovú štruktúru textu, pri označovanom o hĺbkovú štruktúru vety, teda o mimojazykovú realitu. Na povrchovej štruktúre textu je dôležité sledovanie realizácie referenčných miest z hľadiska dodržiavania kritérií opakovania a variácie textu pomocou lexikálnej variácie ako variovania referenčných miest využitím lexikálno-

---

⁹ Greimas (1971)

¹⁰ Beaugrande – Dressler (1981), Vater (2001)

paradigmatických vzťahov alebo gramatickej variácie použitím správneho člena (určitý, neurčitý, nulový) a pronominalizáciou. V hĺbkovej štruktúre vety ide o sémantickú alebo obsahovú štruktúru vety. Podľa Kačalu „roznávanie trojakých komponentov vo významovej štruktúre slova – kategoriálnych, subkategoriálnych a nekategoriálnych čiže individuálnych – priamo podmieňuje rozznávanie dvoch významových rovín v stavbe vety: sémantickej štruktúry vety a obsahovej štruktúry vety. [...] kategoriálne príznaky vo význame slov zúčastnených na stavbe vety vedno so subkategoriálnymi príznakmi sú bázou na konštituovanie sémantickej štruktúry vety, kým nekategoriálne čiže individuálne príznaky zúčastnených slov sú východiskom na konštituovanie obsahovej štruktúry vety“¹¹.

Produkcii textu môže predchádzať analýza textu, na ktorej sa ozrejmiť základné pojmy a súvislosti medzi nimi. V procese produkcie textu je najdôležitejšie, aby si tvorcovia textu uvedomili prepojenie jazykových realizácií referenčných miest s mimojazykovou realitou, ako aj to, ako sa izotopické reťazce a izotopické siete podieľajú na kohézii (povrchovej štruktúre textu) a koherencii (hĺbkovej štruktúre textu). V prípade výrazových prostriedkov, ktorými sa odkazuje na mimojazykovú realitu, môže ísť o referenciu úplnú (*chlapec, on*), parciálnu (*chlapec, jeho noha*) alebo prelínajúcu sa (*chlapci, staršie deti*). V referenčných miestach odkazujeme na osoby, predmety, čas, priestor, ale aj na udalosť, a to formou predmetovej (používa sa na odkazovanie na osoby a aj predmety), temporálnej, lokálnej a udalostnej referencie. V komunikácii vytvárame propozície, v ktorých prisudzujeme (predikujeme) referentom (osobám, predmetom, času, priestoru a udalosti) isté vlastnosti, okolnosti, istý vzťah a pod. V zmysle syntaxe ide o adverbiálne určenie (*tvrdó spí*), o anteponované alebo postponované atribúty (*malé dieťa, spiace dieťa, dieťa jej dcéry*) alebo kvantifikátory (*dve deti*), teda výrazy určujúce, akému počtu individuí možno pripísať nejakú vlastnosť, vzťah.

Pozrime sa na realizáciu referenčných miest v krátkom úryvku z nasledujúcej reportáže

*Leben in der „schlimmsten Straße der Stadt“¹²
Dauerlärm, hustende Kinder und dreckige Tische – die Leiden der Menschen aus der Landshuter Allee.*

¹¹ Kačala (2012, 88)

¹² Internetový zdroj: <http://www.sueddeutsche.de/muenchen/reportage-leben-in-der-schlimmsten-strasse-der-stadt-1.677082> (28.03.2015)

Von Christoph Henn

Seit vier Stunden tut Dieter Janecek etwas, das ihm eigentlich zutiefst zuwider ist. Er steht an der Landshuter Allee, jener Straße, die zur Zeit wohl das schlechteste Image aller deutschen Verkehrsadern hat. Immer wieder muss der 28-Jährige ganz dicht an die Fahrspur, auf der unablässig und lärmend Autos und Lastwägen entlangrollen.

„Heute opfere ich mich“, sagt Janecek, „damit es hier bald besser wird“ ...

Lokálna referencia je realizovaná apelatívom *Straße*, ktoré je determinované anteponovaným adjektívnym atribútom *schlimmsten* a postponovaným genitívnym atribútom *der Stadt*, ako aj nasledujúcimi perifrázami *Dauerlärm, hustende Kinder und dreckige Tische* a *auf der unablässig und lärmend Autos und Lastwägen*... V tomto izotopickom reťazci sa tiež opakovane vyskytuje proprium *Landshuter Allee*, nasleduje deiktikum *jener Straße*, relatívne pronomíná *die, auf der*, variácia pomocou parciálnej referencie *Fahrspur* a prelínajúca sa referencia realizovaná pomocou adverbia *hier*. Na realizácii predmetovej (subjektovej) referencie sa zúčastňuje proprium *Dieter Janecek*, následne pronominalizácie *ihm, ich, mich* a *Er*, parciálna variácia *Janecek* a perifráza *der 28-Jährige*. Temporálna referencia sa skladá z temporálneho určenia vyjadreného predložkovými spojeniami *Seit vier Stunden, zur Zeit* a adverbiami *Immer wieder* a *Heute*, medzi ktorými existuje parciálny a prelínajúci sa referenčný vzťah. Na udalosti sa odkazuje slovesnými a slovesno-mennými predikátmi, ktoré sú parciálnymi alebo prelínajúcimi sa predikáciami dvoch odlišných agensov – *tut, steht, opfere ich mich* (Dieter Janecek) a *entlangrollen* (Autos und Lastwägen) – a jedného patiensu – *besser wird* (vzťahujúce sa na zlepšenie pomerov v ulici Landshuter Allee).

Referenčné miesta vytvárajú reťazce a zo všetkých reťazcov vzniká izotopická sieť, ktorá predstavuje kohézny a koherentný text ako tkanivo (*textere*). Cieľom textovej kompetencie je vedieť pri recepcii textu toto tkanivo rozpoznať a pri produkcii textu vytvoriť.

ZÁVER

Vo vyučovaní cudzích jazykov sa fenoménu text venuje minimálna pozornosť. Počíta sa s predchádzajúcimi textovými a štylistickými zručnosťami, ako aj s vedomosťami o texte a štýle získanými vo vyučovaní materinského jazyka. Čiastkové výskumy a výskumné sondy ukázali, že základné znaky štýlu a textu by sa mali stať nevyhnutnou súčasťou vyučovania cudzích jazykov. Potešiteľný je fakt, že gramatické a lexikálne vedomosti sa v najnovších didactic-

kých teóriách už prezentujú a nacvičujú v súčinnosti, ako to ukazujú najnovšie výskumy v kolokačnej didaktike¹³. Podobný celostný pohľad na komunikáciu v cudzom jazyku by si zaslúžil aj text, pretože základnou komunikačnou jednotkou nie sú slová a ani vety, ale text. Pre monologický a aj dialogický prejav je typický viacvetný ucelený kohézny a koherentný jazykový prejav, ktorý vzniká v istých sociálnych súvislostiach (situatívnosť), je determinovaný autorom a jeho zámerom (intencionálnosť), adresátom a jeho očakávaniami (akceptovateľnosť), témou (informatívnosť) a patrí k istému druhu textu a žánru (intertextuálnosť). Len vo výnimočných prípadoch sa text skladá len z jednej vety alebo ešte vo výnimočnejších prípadoch z jedného slova. Spravidla ide o komplexný nadvetný celok. Sémantické textové lingvistické teórie poskytujú napriek niektorým výhradám praktické informácie a postupy, ktorých aplikácia pri produkcii textu vo vyučovaní cudzích jazykov by mohla prispieť k úspešnej tvorbe kohézneho a koherentného textu. Pri aplikácii uvedených sémantických textových koncepcií pri práci s textom v seminárnych skupinách sa ukázalo, že primárne zameranie sa na sémantické a hierarchické vzťahy v texte a následné hľadanie vhodných výrazových prostriedkov vedie k lepšiemu pochopeniu významových vzťahov vo vetách a v texte a tým aj k tvorbe ucelenejšieho textu. Sémantická analýza témy, ktorá sa v texte spracováva, analýza sémantických vzťahov a vytvorenie sémantického konceptu, ako aj jeho dôsledné spojenie s výrazovými prostriedkami sú prvým predpokladom pre vznik kohézneho a koherentného textu.

Cieľom štúdie bolo predstaviť niekoľko základných myšlienok o potrebe venovať vo vyučovaní cudzích jazykov viac pozornosti aj fenoménu text, ako aj poukázať na to, kde sú rezervy pri dosahovaní receptívnej, ale aj produktívnej textovej kompetencie v jazykovom vzdelávaní na slovenských školách.

Literatúra

- Beaugrande, Robert A. a Wolfgang U. Dressler. 1981. *Einführung in die Textlinguistik. Konzepte der Sprach- und Literaturwissenschaft*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Beneš, Eduard. 1967. „Die funktionale Satzperspektive. Thema-Rhema-Gliederung im Deutschen.“ *Deutsch als Fremdsprache*, (Heft 4.1): 23–28.
- Beneš, Eduard. 1973. „Thema-Rhema-Gliederung und Textlinguistik.“ In *Studien zur Texttheorie und zur deutschen Grammatik*, hrsg. von Horst Sitta und Klaus Brinker, 42–62. Düsseldorf: Schwamm.

¹³ Vajičková (2020), Tomášková (2018), Tomášková (2019)

- Daneš, František. 1968. „Some thoughts on the semantic structure of the sentence.“ *Lingua*, no. 21, 55–69.
- Fábová, Anna. 2020. „Produkcia textov vo vyučovaní nemčiny ako cudzieho jazyka.“ Dizertačná práca. Univerzita Komenského, Pedagogická fakulta. Školiteľka: prof. PhDr. Mária Vajičková, CSc.
- Gergel, Peter. 2018. „Kollokationsprofil des Substantivs ‚Freundlichkeit‘.“ In *Studies in Foreign Language Education 10*, Gabriela Lojová, Mária Kostelníková a Mária Vajičková (eds.), 28–43. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- Fix, Martin. 2008. *Texte schreiben. Schreibprozesse im Deutschunterricht*. 2. vyd. Paderborn: Ferdinand Schöningh.
- Fix, Ulla, Hannelore Poethe a Gabriele Yos. 2003. *Textlinguistik und Stilistik für Einsteiger. Ein Lehr- und Arbeitsbuch*. 3. Auflage. Frankfurt am Main: Peter Lang Europäischer Verlag der Wissenschaft.
- Kačala, Ján. 2012. „Slovo a slovosled. Od slova a spojenia slov k vete a k slovosledu.“ In *Eslavística Complutense* (12): 87–95, http://dx.doi.org/10.5209/rev_ESLC.2012.v12.38727
- Mistrík, Jozef. 1997. *Štylistika*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky. Učenie sa, vyučovanie, hodnotenie*. 2017. Bratislava: Štátny pedagogický ústav.
- Tomášková, Simona. 2018. *Pragmatische Aspekte des Gesprächs*. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- Tomášková, Simona. 2019. „Pragmatische Aspekte der Kollokationen in mündlicher Kommunikation.“ In *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch*, Ďurčo, Peter, Mária Vajičková a Simona Tomášková, 163–190. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- Tomášková, Simona. 2020. „Wissenschaftssprachliche Kollokationen: Analyse fester Wortverbindungen in Abstracts von Abschlussarbeiten.“ *Philologia* 30 (2): 51–71.
- Vajičková, Mária. 2019. „Textlinguistische Aspekte der Kollokationen.“ In *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch*, Ďurčo, Peter, Mária Vajičková a Simona Tomášková, 133–162. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- Vajičková, Mária a Peter Ďurčo. 2019. „Didaktische Aspekte der Kollokationen.“ In *Kollokationen im Sprachsystem und Sprachgebrauch*, Ďurčo, Peter, Mária Vajičková a Simona Tomášková, 191–204. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- Vajičková, Mária. 2020. „Výskum kolokácií a kolokačná didaktika. O výstupoch z projektov ku kolokáciám vo vyučovaní cudzích jazykov na PdF UK v Bratislave.“ *Philologia* 30 (2): 7–21.
- Vajičková, Mária. 2015. *Theoretische Grundlagen stilistischer Textanalyse*. 2. vyd. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.
- Vajičková, Mária, Alena Ďuricová, Mária Kostelníková a Zuzana Tuhárska. 2011. *Stilistische Prinzipien der Gestaltung administrativer und juristischer Texte: am*

Beispiel deutscher, slowakischer und englischer Texte der Europäischen Union.
Nümbrecht: Kirsch-Verlag.

Vajičková, Mária. 2020. „Semantische Konzepte bei der Textproduktion im DaF-Unterricht an slowakischen Schulen.“ In *Studies in Foreign Language Education 12*, Gabriela Lojová, Mária Kostelníková a Mária Vajičková (eds.), 176–187. Nümbrecht: Kirsch-Verlag.

Vater, Heinz. 2001. *Einführung in die Textlinguistik. Struktur und Verstehen von Texten*. 3. vyd. München: Wilhelm Fink Verlag.

prof. PhDr. Mária Vajičková, CSc.
Katedra nemeckého jazyka a literatúry
Ústav filologických štúdií
Pedagogická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Račianska 59
813 34 Bratislava
Slovenská republika
vajickova@fedu.uniba.sk